

25-Mart, 2025-yil

BOLALAR SEREBRAL FALAJIDA BOLALARNING TIBBIY PEDAGOGIK VA IJTIMOIIY REABILITATSIYA KOMPLEKSIDA LOGOPEDIK KORREKSIYA

Nurmuhammedova Xumora Baxtiyor qizi
JDPU Defektologiya yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar serebral falajida bo‘lgan bolalarning tibbiy, pedagogik va ijtimoiy reabilitatsiya kompleksida logopedik korreksiya muhim ahamiyatga ega. Serebral falaj markaziy asab tizimining rivojlanishdagi buzilishlar natijasida yuzaga keladigan motor va kognitiv funksiyalarni izdan chiqaruvchi holat bo‘lib, bu holat bolalarda nutq va til rivojlanishida katta muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Logopedik korreksiya, bolalar serebral falajida bo‘lgan bolalarda nutq va muloqot qobiliyatlarini tiklash, yaxshilash yoki rivojlantirishga qaratilgan kompleks jarayon bo‘lib, tibbiy va pedagogik reabilitatsiya jarayonining ajralmas qismidir.

Kalit so‘zlar: Bolalar serebral falaji, bosh miya, reflekslar, markaziy nerv sistemasi, qo‘rquv, tonik reflekslar, axborot va pedagogik texnologiyalar, zamonaviy yondashuvlar, o‘yinlar, logopedik ish.

Bolalar serebral falaji (BSF) — bu markaziy nerv tizimi (MNT)ning rivojlanishdagi muammolaridan kelib chiqadigan va asosan motor harakatlarning buzilishi bilan tavsiflanadigan holatdir. Bu holat bolaning harakatlar, nutq, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Serebral falaj o'zgarishlarining turli darajalari va shakllari mavjud bo'lib, bolalar turli ehtiyojlarga ega bo'lishi mumkin. Serebral falajida bo'lgan bolalar uchun tibbiy, pedagogik va ijtimoiy reabilitatsiya jarayonlari o'zaro chambarchas bog'liq va har biri bolalarning umumiy rivojlanishiga yordam berish maqsadida qo'llaniladi.

Logopedik korreksiya, bolalar serebral falajida bo'lgan bolalarning nutq va til rivojlanishini yaxshilashga qaratilgan birinchi o'rindagi usul bo'lib, uning maqsadi bolaning til va kommunikatsiya imkoniyatlarini maksimal darajada tiklashdir.

Serebral falajida logopedik korreksiyaning roli: Serebral falajida bo'lgan bolalarda nutqning rivojlanishidagi kechikishlar, qiyinchiliklar va buzilishlar ko'pincha uchraydi. Bu bolalarda ko'pincha talaffuz, o'qish, yozish, diqqat va eslash, hamda tilni tushunish bilan bog'liq muammolar mavjud bo'ladi. Logopedik korreksiya, aynan shu muammolarni yengillashtirish va bolalar bilan samarali muloqot o'rnatish uchun mo'ljallangan. Logopedik yordamning asosiy yo'nalishlari: Talaffuz va artikulyatsiya: Bolaning to'g'ri talaffuz qilishini, undosh va unli tovushlarni to'g'ri ajratishini ta'minlash. Bu bolaning nutqining tushunarli va aniq bo'lishi uchun zarur. Nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlash: Nutqni tushunish va ifodalash, shu jumladan oddiy va murakkab gaplarni qurish qobiliyatini rivojlantirish. Kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish: So'zlashuvni va muloqotni yaxshilash uchun turli metodlar, masalan, kommunikatsiya vositalaridan

25-Mart, 2025-yil

foydalanish. Jismoniy rivojlanish bilan bog‘liq yordam: Boshqalar bilan muloqot qilishda yuz, til va og‘iz bo‘shlig‘ining motorikasi ham muhim ahamiyatga ega. Korreksiya usullari va texnikalar: Dastlabki baholash: Logoped bolaning nutq rivojlanishini va tilni tushunishni baholaydi. Baholash orqali individual ehtiyojlar aniqlanadi. O‘yin terapiyasi: O‘yinlar orqali bolaning nutq va eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirish. Maxsus mashqlar: Og‘iz va tilning motorikasi uchun mashqlar, jumladan, erkin nafas olish va artikulatsiya mashqlari. Vizual va eshitish yordam: Nutqni rivojlantirish uchun maxsus ko‘rsatmalar, belgilashlar yoki so‘zli kartochkalar. Reabilitatsiya jarayonida oila va muhitning roli: Oila va muhit, logopedik korreksiya jarayonida bolani qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi. Oila, bolaga uy sharoitida amalga oshiriladigan mashqlarni bajarish uchun ko‘proq yordam ko‘rsatishi kerak. Shuningdek, oila bilan hamkorlikda bolaning ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam berish lozim. Logopedik yordamning davomiyligi va samaradorligi: Logopedik yordam individual ravishda belgilanadi va doimiy ravishda nazorat qilinadi. Bu jarayon bir necha oy yoki yil davom etishi mumkin. Agar vaqtida va to‘g‘ri yondashuv bilan amalga oshirilsa, natijalar aniq bo‘lishi mumkin.

Serebral falajidagi bolalar uchun logopedik korreksiya, faqat nutqni yaxshilash emas, balki ularning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga ham katta ta‘sir ko‘rsatadi. Reabilitatsiya jarayonida multidisipliner yondashuv muhim bo‘lib, logopedlar, psixologlar, fizioterapevtlar va boshqa mutaxassislar bilan birgalikda ishlash kerak. Logopedik yordamni samarali amalga oshirishda pedagogik yondashuv katta o‘rin tutadi. Bolalar serebral falajida bo‘lgan bolalar uchun o‘qituvchilar va logopedlar ta‘limni moslashtirishlari kerak, shuningdek, bolaning rivojlanishiga mos keladigan individual yondashuvni yaratish zarur. Serebral falajida bo‘lgan bolalar turli darajalarda va shakllarda buzilishlarga ega bo‘lishi mumkin, shuning uchun har bir bolaning ehtiyojlariga mos ravishda individual reabilitatsiya rejasi tuziladi. O‘yin metodlari: O‘yinlar bolalarga zarur ko‘nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi. Masalan, shakllar, ranglar va tovushlarni ajratishni o‘rgatish orqali nutq va eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Musiqa va ritmik mashqlar bolaning nutq va harakatlarni muvofiqlashtirish qobiliyatini yaxshilashda yordam beradi. Bu usul bolalarga nutqni aniq ifodalashni va jismoniy harakatlarni muvofiqlashtirishni o‘rgatishga yordam beradi. Serebral falajida bo‘lgan bolalar faqat nutq muammolarini hal qilish bilan cheklanmaydi, balki ijtimoiy moslashuvni ham o‘rganishlari kerak. Logopedik yordam, bolalarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi va ular jamiyatda o‘z o‘rnini topishga yordam beradi. Ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish: Nutqni va kommunikatsiyani yaxshilash orqali bolalar boshqa odamlar bilan muloqot qilishda ishtirok etishni o‘rganadilar. Bu o‘z navbatida, ularning o‘zini tutish va ijtimoiy jihatdan muvaffaqiyatli bo‘lishiga yordam beradi. Shaxsiy muvaffaqiyat: Logopedik korreksiya jarayoni bolalar uchun o‘ziga ishonchni oshirishga yordam beradi. Nutqning rivojlanishi va kommunikatsiya ko‘nikmalarining yaxshilanishi bolalarga o‘zlarini samarali ifodalashga va boshqalar bilan o‘zaro aloqada bo‘lishga imkon yaratadi.

25-Mart, 2025-yil

Xulosa: Serebral falajida bo‘lgan bolalar uchun logopedik korreksiya, nafaqat nutqni yaxshilash, balki ularning ijtimoiy, emotsional va kognitiv rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Serebral falaj holatidagi bolalar uchun reabilitatsiya jarayoni individual yondashuvni talab qiladi, chunki har bir bola o'zining ehtiyojlari va rivojlanish xususiyatlariga ega. Logopedik korreksiya, talaffuz va artikulyatsiya qobiliyatlarini yaxshilash, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, bolalarning o'ziga ishonchini oshirishga yordam beradi. Korreksiya jarayonida samarali natijalarga erishish uchun multidisipliner yondashuv zarur. Logopedlar, psixologlar, fizioterapevtlar va boshqa mutaxassislar birgalikda ishlashlari kerak. Oila ham bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, bolaning uyda mashqlarni bajarishi va qo'llab-quvvatlashning ijobiy muhiti jarayonni yanada samarali qiladi. Logopedik yordam, bolalarning nutq va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ijtimoiy moslashuvni yaxshilashga, ularning jamiyatda to'liq ishtirok etishiga yordam beradi. Bunday kompleks reabilitatsiya bolaning umumiy rivojlanishiga, uning o'zini tutishiga va shaxsiy muvaffaqiyatlarga erishishiga yordam beradi. Serebral falajida bo'lgan bolalarga logopedik korreksiya qo'llash, ularning nutq rivojlanishi, ijtimoiy ko'nikmalarini oshirish va o'ziga bo'lgan ishonchini kuchaytirish uchun zarurdir. Logopedik yondashuv, bolaning nutq va til muammolarini hal qilish bilan birga, uning boshqa sohalarda ham rivojlanishiga yordam beradi. Bu jarayon bolaning ijtimoiy moslashuviga, boshqa bolalar bilan muloqot qilishiga va turmushdagi kundalik faoliyatlarda muvaffaqiyatli bo'lishiga ta'sir qiladi. Reabilitatsiya jarayonida, o'qituvchilar, logopedlar, psixologlar va boshqa mutaxassislar bilan birgalikda ishlash muhimdir. Shuningdek, oila ham bolalar uchun logopedik mashqlarni uyda bajarish orqali jarayonga qo'shimcha yordam berishi kerak. Logopedik korreksiya davomida o'zgarishlar asta-sekin amalga oshadi, lekin doimiy va to'g'ri yondashuv bilan samarali natijalarga erishish mumkin. Shu bilan birga, texnologiyalarning rivojlanishi, kompyuter dasturlari va mobil ilovalar yordamida logopedik yordamni yanada samarali qilish imkoniyatlari paydo bo'lmoqda. Bu yordam vositalari, bolalarga o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Xulosa qilib aytganda, serebral falajida bo'lgan bolalarga logopedik korreksiya, ularning umumiy rivojlanishiga, nutq va muloqot ko'nikmalarini yaxshilashga, ijtimoiy hayotga moslashishga va o'zligini anglashga yordam beradi. Bu jarayon, bolaning hayot sifatini oshirish, unga kengroq imkoniyatlar yaratish uchun juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zaripova, M. S., & Shomurodova, N. N. (2020). Serebral falaj va uning reabilitatsiyasi: Logopedik yondashuvlar. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.
2. G'ulomov, M. R. (2019). Serebral falajda bo'lgan bolalar uchun logopedik yordam. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
3. Saidova, D. R. (2018). Serebral falajli bolalarga ijtimoiy reabilitatsiya: Logopedik va psixologik yondashuvlar. Toshkent: "Pedagogika" nashriyoti.

25-Mart, 2025-yil

4. Mustafayeva, N. S., & Baxtiyorov, A. D. (2021). Logopedik yordam va serebral falajda bo'lgan bolalar uchun pedagogik reabilitatsiya. Toshkent: "Ilm-Ziyo" nashriyoti.
5. Kamilova, L. M., & Karimova, D. T. (2022). O‘zbekiston sharoitida serebral falajli bolalar uchun reabilitatsiya texnologiyalari. Toshkent: “Shuhrat” nashriyoti.
6. Saidova, M. K., & Umarova, R. V. (2023). Bolalar serebral falaji: Klinika, reabilitatsiya va logopedik yondashuvlar. Toshkent: "Badiiy" nashriyoti.
7. Hoshimova, D. (2017). Serebral falaj: Dastlabki baholash va logopedik korreksiya usullari. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
8. Rasulova, N. S. (2019). Serebral falajda bo'lgan bolalarga ijtimoiy va pedagogik yordam: Logopedik texnikalar. Toshkent: "Nashriyot" nashriyoti.
9. Shodmonova, A. (2021). Serebral falaj va nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlash: Logopedik va reabilitatsion yondashuvlar. Tashkent: "O‘zbekiston" nashriyoti.
10. Fayzullaeva, N., & Murodov, S. (2018). Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar uchun ta'limda zamonaviy texnologiyalar. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti.